
SKOLINIŲ VARTOJIMO TENDENCIJOS POLITINIAME DISKURSE

Vida Rudaitienė

Vilniaus pedagoginis universitetas, T. Ševčenkos g. 31, LT-2000 Vilnius, Lietuva

Visuomenės raida, politiniai pokyčiai paveikė ir politinio diskurso leksiką. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę pagausėjo skolinių įvairiose gyvenimo srityse, taip pat ir politikos. Skolinių plitimą lemia daugelis socialinių ir psichologinių veiksnių. Svarbiausia, kad įtvirtinamas Lietuvos valstybingumas, keičiamas gyvenimo būdas. Pertvarkant mūsų šalies politinį gyvenimą suaktyvėjo ir daugelio svetimų kalbų kilmės, dažniausiai tarptautinių politikos, diplomatijos terminų, kurie buvo žinomi prieškario Lietuvoje, vartoseną.

Pasaulio istorijoje egzistuoja tendencija – žmonijos vienijimasis. Dabar vyksta itin intensyvūs globalizacijos procesai. Kartu atsiranda ir politinių pokyčių, kurie atsispindi ir politinio diskurso leksikoje. Sparčiai vykstant šalių integracijai į Europos Sąjungą ir kitas ekonomines bei saugumo struktūras, atrandamos ir naujos politinės realijos, o su jomis ateina ir pavadinimai, paprastai skolinami iš tos tautos, iš kurios atkeliavo šios realijos. Išnykus prievartiniam uždaramui, vis dažniau naujų skolinių prireikia ir rašant apie užsienio politinius įvykius. Nemažai jų plinta ir per vertimus. Daugelį politiniame diskurse vartojamų skolinių platina politikai, diplomatai, žurnalistai ir kt. Pagyvėjo politinis ir diplomatinis Lietuvos gyvenimas. Suaktyvėjo tarptautiniai ryšiai. Mūsų politikai pradėjo intensyviai bendrauti su užsienio šalių politikais. Kadangi daugelis tautų sukurtų vertybių yra tarptautinio pobūdžio, tai ir politinio bendravimo bei bendradarbiavimo tikslams išskyla skolinių, ypač tarptautinių politikos, diplomatijos terminų, poreikis. Tarptautinius žodžius paprastai ir vartojame kaip terminus, jie dažnai būna terminologiškai tiksliau apibrėžti. Be to, pasak P. Skardžiaus, „žmonės, mokėdami reikiamas svetimas kalbas ir susipažinę su atitinkamos srities tarptautine terminologija, dažnai iš viso nėra per daug linkę vartoti sulietuvintų pakaitų, kurie asociaciniu būdu dažnai jau skiriasi nuo atitinkamų tarptautinių žodžių“¹. Taigi ir šiuo atveju ieškant ne tik tarptautiniams, bet ir apskritai skoliniams lietuviškų atitikmenų arba pakaitų, būtina atsižvelgti į kalbos vartoseną bei jos poreikius.

¹ P. Skardžius, Lietuviški tarptautinių žodžių atitikmenys, P. Skardžius, *Rinktiniai raštai*, Vilnius, 1998, t. 3, p. 437.

Skolinių vartosenos pokyčius, kaip ir apskritai kalbos raidą, sąlygoja ir interlingvistiniai veiksniai. Pastaruoju metu ryškus anglų kalbos poveikis, ji laikoma prestižine kalba. Vykstant globalizacijos procesams anglų kalba darosi pasauline kalba kaip kadaise lotynų. Anglų kalba dažnai yra vyraujanti ir diplomatinio bendravimo kalba. Nemažai politiniame diskurse vartojamų skolinių yra anglų kalbos kilmės arba ateina per anglų kalbą, dažniausiai per vertimus. Žinoma, kas terminizuota anglų kalboje, dar neterminizuota lietuvių kalboje. Taigi verčiant reikia didelio lingvistinio išprusimo. Priešingu atveju dalis anglų kalbos žodžių, be kurių tikrai galima išsiversti, pradedami įteisinti kaip terminai ir politiniame diskurse.

Tirta apskritai politiniame diskurse vartojama svetimų kalbų kilmės leksika, t. y. ir terminai, kurių daugelis yra tarptautiniai, ir šiaip skoliniai, kurių taip pat nemažai yra tarptautinių. Straipsnio tikslas – paanalizuoti ryškesnes skolinių vartojimo tendencijas politiniame diskurse; patyrinėti ir dažnesnius originalo kalba vartojamus svetimų kalbų žodžius ir žodžių junginius. Neturima tikslo politiniame diskurse vartojamų skolinių vertinti lietuvių kalbos normų požiūriu. Tai dažniau vieno ar kito varianto pasiūlymas remiantis konkrečiais vartosenos pavyzdžiais.

Kalbos duomenys rinkti iš periodinės spaudos politinių straipsnių. Nurodytas šaltinis nereiškia, kad teikiamas žodis ar žodžių junginys vartojamas tik tame leidinyje. Šaltiniai rodo, kad šie leksikos vienetai vartojami įvairiuose leidiniuose (žr. santrumpos). Kiti šaltiniai – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos, dažniausiai Politikos departamento, lietuvių kalba rengti raštai (1995–2000 m.). Tai diplomatinis susirašinėjimas su kitose valstybėse esančiomis Lietuvos ambasadomis, Lietuvos nuolatinė misija prie Jungtinių tautų skyriaus Ženevoje ir kt., kiti tarnybinių raštai, politikos apžvalgos ir kt., taip pat ambasadorių, konsulų, kitų aukšto rango pareigūnų ir apskritai politikų, diplomatų kalbos; jie žymimi *rš.* Šių raštų analizė gali padėti prognozuoti ir apskritai lietuvių kalbos raidos tendencijas. Antra vertus, turėta tikslas ir palyginti skolinių vartoseną periodinės spaudos straipsniuose ir Užsienio reikalų ministerijos raštuose. Užsienio reikalų ministerijos raštų kalba, žinoma, daugiau atitinka politikų, diplomatų oficialiąją šnekamąją kalbą. Bet taip pat aišku, kad ir šnekamosios kalbos skoliniai, kaip ir apskritai kita leksika, plinta į periodinę spaudą ir atvirkščiai. Tiek iš periodinės spaudos, tiek iš Užsienio reikalų ministerijos raštų paimti iliustraciniai sakiniai kai kur sutrumpinti.

Pastebimos dvi ryškios skolinių vartojimo tendencijos. Pirma, suaktyvėjusi seniai žinomų skolinių vartoseną. Pasikeitus politinei santvarkai iš pasyviosios į aktyviają vartoseną grįžo dalis politikos, diplomatijos terminų, kurie buvo vartojami prieškarinio Lietuvoje. Visą rusų okupaciją Lietuvoje leidžiamuose žodynuose dažniausiai jie buvo pažymėti su nuoroda *burž.*: buržuazinis, buržuazinio gyvenimo reiškinys arba *kapit.*: kapitalistinis, kapitalistinio gyvenimo reiškinys. Žinoma, kai kurie iš jų buvo vartojami rašant arba kalbant apie kitų kraštų, valstybių politines realijas. Antra, atsiranda daug naujų svetimų kalbų kilmės politikos, diplomatijos terminų ir šiaip politiniame diskurse vartojamų skolinių.

Dažnai politiniame diskurse vartojami skoliniai, pvz.: *akcija* LR (RV) 2000 14, *aljansas* LR (RV) 2001 39, *chartija* LR (RV) 2001 28, *elektoratas* LA 1996 118,

globalizacija LR (RV) 2001 29, *globalizavimas* LR (RV) 2000 15, *integracija* LŽ 2001 156, *integravimas* LŽ 2000 135, *integuotis* LR (RV) 2001 27, *kartelis* LR (RV) 2001 24, *kolaborantas* LA 2000 254, *kolaboravimas* LR 2000 20, *kolaboruoti* LA 1998 12, *konsolidacija* LŽ 2000 12, *konsolidavimasis* LR (RV) 2000 27, *konsoliduotis* LŽ 2000 10, *konvencija* LA 1998 10, *konventas* LR (RV) 201 299, *legitimizmas* LR 1999 14, *legitimumas* LA 1994 83, *legitimuoti* LA 1995 68, *legitimus*, -a LA 1994 83, *liustracija* LA 2000 12, *lobistas*, -ė LR (RV) 2000 16, *lobizmas* LŽ 1999 14, *lokautas* LŽ 2001 58, *memorandumas* LR 2001 157, *moratoriumas* LR (RV) 2001 34, *oligarchas* LR 1999 6, *oligarchija* LA 1999 7, *plebiscitas* LA 2000 4, *piketas* LA 1999 44, *piketuoti* LŽ 1999 11, *policija* LŽ 2000 6, *populistas*, -ė LA 2001 10, *populizmas* LR (RV) 2001 36, *pučas* LR (RV) 2001 35, *pučistas*, -ė R 2000 16, *ratifikacija* R 2000 84, *ratifikavimas* R 2001 18, *referendumas* LR (RV) 2001 163, *reparacija* LA 1998 120, *restitucija* LŽ 2001 238, *segregacija* LR (RV) 2001 157.

Daugelis šių skolinių yra tarptautiniai (daugiausia jų yra kilę iš senųjų lotynų arba graikų kalbų) politikos, diplomatijos terminai. Didžiuma jų įtraukti ir į „Tarptautinių žodžių žodyną“ (Vilnius, 1985 m.).

Kitą grupę tarptautinių politikos, diplomatijos terminų (jie taip pat įtraukti į minėtą „Tarptautinių žodžių žodyną“) vis dažniau nukonkuruoja lietuviški atitikmenys, pvz.: *agremanas* R 1992 214 – sutikimas, *impičmentas* LA 1994 179 – (valstybės) apkalta, *kredencialai* LA 1993 15 – skiriamieji, įgaliojamieji raštai, *ombudsmenas* LR 1993 226 – seimo, parlamento, vyriausybės ir kt. kontrolierius, įgaliotinis, *spikeris* R 1993 52 – seimo, parlamento pirmininkas.

Šie tarptautiniai terminai ypač dažnai buvo vartojami tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Tuomet apskritai buvo pastebėtas Vakarų kalbų skolinių antplūdis į bendrinę lietuvių kalbą. Dabar rimtuose periodiniuose leidiniuose dažniausiai pasirenkamas lietuviškas variantas. Žinoma, šie tarptautiniai terminai gana dažnai vartojami mūsų nagrinėjamuose Užsienio reikalų ministerijos raštuose, pastebimi Lietuvos politikų, diplomatų šnekamojoje oficialiojoje kalboje. Suprantama, šie terminai vartojami ir kaip ekvivalentiniai skoliniai rašant arba kalbant apie užsienio kraštų politines realijas, pvz.: *Rusijos vyriausybė paprašė a g r e m a n o Rusijos pasiuntiniui Londone* LA 1999 11; *Rusijos Dūma aiškiai sako, kad nesutiks būti paleista ir savo ruožtu pasirengusi inicijuoti i m - p i č m e n t o procedūrą prieš valstybės galvą* LA 1998 179; *Prieš tapdama o m b u d s m e n e 41 metų P. H. 15 metų dirbo prokurore Vest Veli Sityje, kuriame, be kitų bylų, ji laimėjo penkias pornografijos ir pedofilijos bylas* LR (RV) 2001 181. *Švedijos o m b u d s m e n a s gerai įvertino Spaudos įstatymo projektą* LA 1995 205; *Baltarusijos parlamento s p i k e r i s surengė spaudos konferenciją* LA 1998 12. *Rusijos Dūmos s p y k e r i s priėmė kredencialus iš Korėjos respublikos ambasadoriaus* R 1998 11.

Įvairuoja kai kurių šių politikos ir diplomatijos terminų rašyba. Pavyzdžiui, (valstybės) apkalta vadinama *impičmentu* LA 1998 179 ir *impyčmentu* LA 1996 61; seimo, parlamento pirmininkas – *spikeriu* LR 1993 123 ir *spykeriu* LR 1995 12. Šiai rašybai tikriausiai turi įtakos ir rusų kalba, nes daugelis skolinių (ypač anglų kalbos kilmės) ateina per rusų kalbą.

Politiniame diskurse pastebėta nemažai ir naujų skolinių. Vieni iš dažnesnių, pvz.: vokietizmai *auslenderis* R 1993 14, *gastarbaiteris* LA 1998 121, *gastarbeiteris* LR (RV) 2000 183, *liumpenas* LA 1999 53, *mėmelenderis* LA 1998 132; slavizmas – *litvakas* LR 2001 198; per anglų kalbą atėję lotynizmai *marginalas* LR 1999 265, *marginalinis*, *-ė* LR 2000 242.

Politiniame diskurse, kaip ir apskritai bendrinėje lietuvių kalboje, vartojama daug tarptautinių žodžių, kurie turi gerų lietuviškų atitikmenų, pvz.: *adoruoti* LŽ 2000 14 – garbinti, dievinti; *adoracija* LR 1999 14, *adoravimas* LA 1998 12 – garbinimas, dievinimas; *akceptuoti* LA 1999 28 – pritarti, sutikti; *akceptavimas* LR 1998 10 – pritarimas, sutikimas; *elektoratas* LR 2000 24 – rinkėjai; *inicijuoti* LA 2000 4 – pradėti, sukelti, paskatinti; *konsensusas* LR (RV) 2000 18 – visuotinis sutarimas; *limituoti* LR (RV) 2000 94 – apriboti; *limitavimas* LŽ 1999 175 – apribojimas; *monitoringas* LR 2001 222 – stebėseną; *preferencija* KD 1999 56 – pirmenybė, lengvata; *prezentacija* LA 1999 10 – pristatymas, sutiktuvės, pateikimas; *renovuoti* R 1999 14 – atnaujinti; *renovacija* LA 1996 214, *renovavimas* LŽ 1999 82 – atnaujinimas; *reprezentantas*, *-ė* LR 1998 40 – atstovas, *-ė*; *reprezentuoti* LR 1996 46 – atstovauti; *respektabilus*, *-i* R (Br) 1999 9 – gerbiamas, *-a*, *padorus*, *-i*; *respektuoti* LA 1993 13 – gerbti, vertinti, atsižvelgti; *situacija* LA 2001 6 – padėtis, aplinkybės, būklė, būseną, atvejis ir kt.²

Politiniame diskurse vartojama ir nesulietuvintų žodžių bei žodžių junginių, kuriuos įprasta rašyti originalo kalba, jie įtraukti į „Tarptautinių žodžių žodyną“ (Vilnius, 1985m.), pvz.: *ad hoc* LŽ 2000 14, *a là* LR (RV) 2000 30, *credo* LR 1999 170, *curriculum vitae* rš., *de facto* LŽ 2001 58, *de jure* VL 2001 5, *enfant terrible* LA 1999 231, *in re* rš., *mutatis mutandis* rš., *persona non grata* LR 2000 95, *raison d'être* LA 1999 231, *status quo* R 2000 14, *va bank* LŽ 1999 205.

Iš neįtrauktų į minėtą žodyną yra dažniau pastebimas *inter alia* rš.

Daugelis nagrinėjamo tipo leksikos vienetų yra paimti iš klasikinių kalbų, dažniausiai iš senosios lotynų kalbos.

Pastebėta, ypač nagrinėjamuose Užsienio reikalų ministerijos raštuose, ir nemažai dažniausiai originalo kalba vartojamų skolinių, kurių daugelis yra anglų kalbos kilmės arba reiškiami anglų kalba. Paprastai tai politikos, diplomatijos terminai. Pateiksime keletą dažnesnių. Pasak Užsienio reikalų ministerijos Politikos departamento pareigūnės, 1998 m. pirmą kartą pavartotas terminas *like-minded grupė* rš., kurio reikšmė – „grupė valstybių, kurios remia tam tikras nuostatas kokių nors klausimu, pavyzdžiui, teisiniu, aplinkos apsaugos ir kt.“ Jos pasirenka minimalius kriterijus. Kartais tuose pačiuose raštuose vartojami ir kiti atitikmenys. Vienas iš dažnesnių yra *bendraminčių grupė* rš., kartais – *bendraminčių konvencijos draugų grupė* rš., *protokolo draugų grupė* rš. Vis dėlto dažniausiai vartojamas neadaptuotas, t. y. morfologiškai neiformintas, minėtas anglų kalbos variantas.

Dažnas ir anglų kalbos terminas *summit* rš. – „aukščiausio lygio susitikimas, konferencija, pasitarimas“. Dažniausiai jis vartojamas morfologiškai neiformintas,

² Plg. V. Rudaitienė, Tarptautinių žodžių vartojimo polinkiai, *Lituanistica*, 2000, Nr. 1–2(41–42), p. 68.

t. y. originalo kalba. Bet pastebėta ir aplietuvinta forma *samitas* rš., kartais lietuviška galūnė pridedama po apostrofo – *summit'as* rš. Periodinėje spaudoje dažniausiai renkama lietuviški šio termino atitikmenys: *viršūnių susitikimas*, *aukščiausio lygio susitikimas* ir kt. Šiaip politikų, diplomatų šnekamojoje oficialiojoje kalboje per radiją, televiziją ir kt. vartojamas ir *samitas*.

Panaši vartoseną ir mūsų minėtuose raštuose lotynų kalbos kilmės anglų kalbos žodžio *observer* rš. – delegatas, atstovas stebėtojo teisėmis (minėtame „Tarpautinių žodžių žodyne“ yra tik *observuoti* – stebėti, sekti). Dažniausiai šis žodis vartojamas morfologiškai neiformintas, tik vienu kitu atveju pastebėtas su lietuviška galūne *observeris* rš. Periodinėje spaudoje paprastai vartojamas jau išgalėjęs šio žodžio lietuviškas atitikmuo *stebėtojas*, -a. Nagrinėjamuose raštuose taip pat kartais pavartotas minėtas lietuviškas atitikmuo, bet tokiais atvejais po jo skliausteliuose rašomas anglų kalbos žodis *observer*, pvz.: *Jungtinių tautų laikinojo vadovo prašymas Lietuvii delegacijai s t e b ė t o j ū (observers) statusu dalyvauti sesijoje, kuri vyks 1999 m. vasario 24–26 dienomis* rš.

Kitas mūsų nagrinėjamuose raštuose pastebėtas lotynų kalbos kilmės anglų kalbos žodis *implementation* rš. – įgyvendinimas. Vartojama ir aplietuvinta forma *implementacija* rš. Šiaip rimtuose periodiniuose leidiniuose pasirenkamas lietuviškas atitikmuo *įgyvendinimas*. Vis dėlto politikų, diplomatų šnekamojoje oficialiojoje kalboje girdimas ir skolinys *implementacija*.

Nagrinėjamuose Užsienio reikalų ministerijos raštuose originalo, dažniausiai anglų, kalba vartojami žodžiai ir žodžių junginiai išskiriami ir grafiškai: arba rašoma su kabutėmis, arba kitu šriftu, pvz.: *ALŽyras priešinas Jungtinių tautų pasiūlymui išspręsti referendumo problemą Vakarų Sacharoje, tvirtindamas dar neišnaudotas anksčiau „ s e t l e m e n t p l a n “ galimybes* rš. *Svarbu skatinti bendradarbiavimą „ g r a s s r o o t s “ lygiu* rš. *Ūkio reformų raida įgalina Lietuvą siekti ne tik pradėti derybas dėl stojimo į Europos Sąjungą 2001m. pradžioje, bet ir dalyvauti „ f a s t - t r a c k “ derybose* rš.; *Birželio pradžioje Ženevoje vyks informacinis susitikimas dėl Jungtinių tautų specialiosios sesijos, paruoštas i n f o r m a t i o n n o t e , kuris išplatintas per Nuolatinės misijas* rš. *Europos Sąjungos parlamentas nemato jokio karinio b u i l d - u p Baltijos jūros erdvėje* rš. *Izraelio užsienio reikalų ministras pasakė, kad tikisi, jog Lietuva nepalaikys kai kurių Arabijos šalių pasiūlymo ir paprašė perduoti Izraelio n o n - p a p e r* rš. *Vykstant Europos Sąjungos plėtrai c e n t r e o f g r a v i t y traukiasi į regioną* rš.

Ta pati tendencija pastebėta ir periodinėje spaudoje, pvz.: *Dar geriau, jei ES pagreitintų įstojimo procesą, o ne lauktų, kol būtų įvykdyti visi iki vieno „ a c - q u i s c o m m u n a u t a i r e “ reikalavimai* LR (RV) 2000 25. *Europos Sąjungos „ a c q u i s “ yra labai didelė* LR (RV) 2000 14. *Jau keleri metai Lietuva vykdo „ a c q u i s “ perėmimo programą* LR (RV) 2000 14. *Žinoma, kad pagrindinė ministro E. M. problema – nesugebėjimas normaliai pakomentuoti, o du pono A. B. atsiradę komentarai „ o n t r e p “ , todėl ir susiklostė neskaidrumo atmosfera* LŽ 2001 29. *Britai sieks, kad kuo daugiau Europos šalių būtų įsitraukusios į gynybos politiką, kad kuo mažiau jų vengtų atsakomybės prašydamos o p t - o u t* LR 2000 4. *Individualizmas ir l a i s s e z - f a i r e , kuriuo bandoma vertinti vyriausybės veikla, visuomet bus liberalų, o ne konservatorių pamatinės sąvokos* LA 1997 223.

Ryški tendencija, kai originalo kalba rašomiems ir paprastai grafiškai išskirtiems svetimų kalbų žodžiams ir žodžių junginiams skliausteliuose nurodomi lietuviški arba įprastesni tarptautiniai atitikmenys arba paprasčiausiai paaiškinama jų reikšmė, pvz.: *Biudžetas tapo r a i s o n d ' é t r e* (buvimo prasmė) LA 1999 231. *CŽV būstinėje K. P. turėjo atskirą kabinetą, kur galėjo susipažinti su visais be išimties „ t o p s e c r e t “* (aukščiausio slaptumo kategorijos) dokumentais LR 2000 71. *Europos saugumo srityje svarbu išsaugoti jos pagrindinį „ a c q u i s “* (kolektyvinės gynybos principą) LR 2000 14. *Italijos informacijos agentūros išplatino pranešimą, kad, pavyzdžiui, Maskvoje itališką p e r m e s s o d i s o g g i o r n o* (legalizacijos dokumentas) galima nusipirkti už 9 tūkst. dolerių LR (RV) 1999 18. *„ P e r m i s o d e t r a b a j o “* (isp. leidimas dirbti) galėjo gauti kiekvienas, pateikęs įrodymų apie atvykimą į šalį iki 1999 metų LR (RV) 2001 28. *Svarbu skatinti valstybių bendradarbiavimą ir kontaktus „ g r a s s r o o t s “* (individų ir nevyriausybių organizacijų) lygiu rš. *Vadinamiesiems svečiams „ s i n - p a p e l e s “* (isp. be dokumentų) Madridas praėjusią savaitę paskelbė precedento neturintį karą LR (RV) 2001 28.

Ši tendencija pastebėta ir mūsų nagrinėtuose Užsienio reikalų ministerijos raštuose, ypač po 1998–1999 metų, pvz.: *Dirba „ a d h o c “* (tam kartui organizuota, sudaryta) grupė dėl šalių priėmimo į Europos Sąjungą rš. *Informuojame apie galimybę dalyvauti Politinių ir diplomatinių studijų centro k n o w - h o w* (pažangiosios patirties) fondo finansuojamuose Viešosios diplomatijos kursuose rš. *Lietuva išpareigojo laikytis Elgesio kodekso principų ir prisijungė prie Europos Sąjungos „ j o i n t a c t i o n “* (bendrijų veiksmų) rš. *NVS šalių regiono direktorius prašė valstybių susilaikyti nuo pareiškimų ir išlaikyti „ l o w p r o f i l e “* (neaktyvus atstovavimas, t. y. susilaikymo reikšmė) rš. *Teikiama Europos Sąjungos Trejeto ir Asociuotų valstybių susitikimo p r o m e m o r i a* (atmintinė, kurioje detaliai fiksuojama, kas rašoma) rš.

Rimtesnių politinių leidinių politiniuose tekstuose vis dėlto dažnai nurodoma ir adaptuotų, t. y. morfologiškai įformintų, skolinių, net tarptautinių žodžių lietuviškas arba įprastesnis svetimų kalbų kilmės atitikmuo arba paprasčiausiai paaiškinama skolinio reikšmė, pvz.: *Egipto musulmonų Al Azharo universiteto vadovo paskelbtoje f a t v o j e* (religinio įsako galią turinti nuomonė) tvirtinama, kad *O. bin Laden* pažiūros ir įsitikinimai neturi nieko bendra su islamu LR (RV) 2001 45. *„Genties d ž v i g a* (taryba) gali nutarti pamiršti praeitį ir elgtis su visais kaip su broliais“, – teigė *Pakistano puštūnų nacionalistų politikas* LR (RV) 2001 41. *Kalbant apie elgesio su žydais modelius dominavo s e g r e g a c i j o s* (atskyrimo), kartais atmieštos asimiliacija, idėjos, kurias palaikė rusų valdžia, katalikų bažnyčia ir lietuviško nacionalizmo ideologai LR (RV) 2000 26. *Musulmonai nedviprasmiškai raginami kilti į d ž i h a d a* (šventąjį karą) LR (RV) 2001 39. *Negalima buvo taikyti tik visiškos r e s t i t u c i j o s* (nuosavybės grąžinimo), kaip siūlė kai kurie radikalai LŽ 2001 238. *Politika, kaip tam tikras socialinės regos horizontas, bei i d e o l o g i j a* (gražus lietuviškas žodis „pažiūra“), pasėjus nežinomą grūdą, suskaldoma į trupinius LA 1999 255. *Ponai L. S. ir K. Č. buvo paklausti, ką jie mano dėl to, kad l i u s t r a c i j o s* (desovietizacijos) įstatymą inicijuoja ne Seimo ar vyriausybės teisininkai, o žmonės, esantys toli nuo teisės LA

1999 98. Prieš devynis mėnesius prasidėjus naujai palestiniečių *i n t i f a d a i* (šventajam karui), iš viso nužudyta per 500 žmonių LR (RV) 2001 33. Seimo narys, matyt, turėjo mintyje Europos komisijos pareikštas pastabas dėl *p r e f e - r e n c i j ų* (pirmenybių, lengvatų) taikymo KD 1999 56. Straipsnyje minimi Seimo nariai yra vienaip ar kitaip susiję su *l o b i z m u* (t. y. su pastangomis „ką nors paveikti, priimti sau palankų įstatymą ar atitinkamai balsuoti“) bei interesų konfliktu LŽ 1999 205. Vienintelė pateikta Kaliningrado srities statuso samprata kol kas siejama su miglota *p i l o t i n i o* (bandomojo) regiono idėja LR (RV) 2000 23. Tuo tarp kuriant įvairias „*s a t e l i t i n e s*“ (lietuviškai – palydovines bei „progines“) partijas nepelnytai diskredituojamos senos, tradicinės, mažesnės partijos LA 1996 217.

Dažnai po lietuviško pakaito skliausteliuose (kartais ir su kabutėmis) adaptuota forma arba originalo kalba dar rašomas svetimybės žodis ar žodžių junginys ir kt., pvz.: *Lietuvos teisinė sistema turi būti suderinta su Europos Sąjungos t e i s y n u* (*acquis communautaire*) LA 1999 16. Pasak S. S., „turi įvykti ir vadinamasis *u ž b a i g i m a s* (angl. „closing“), galutinis įvykdymas to, ką šalys kandidatės į Europos Sąjungą numatė“ LŽ 1999 189. Per okupacijos dešimtmečius lietuviai [...] stengėsi išlaikyti šalies *v i e n t i s u m ą* (integralumą) ir gyvenimo būdą, nors visai buvo žeminami LA 2001 10. Reikia atlikti visų vienuolikos šalių kandidačių į Europos Sąjungą *v e r t i n i m ą* („screening“) ir 1998 m. sausį pradėti realias derybas, remiantis vertinimo rezultatais LA 1997 235. Stipriant tarptautinius santykius su užsienio valstybėmis ypač svarbi *p a ž a n g i o j i p a t i r t i s* (know-how) LR (RV) 2000 3. Tokį gyvenimą Kabului atnešė *š v e n - t i e j i k a r i a i* (modžahedai), kurie privertė trauktis SSRS armiją LR (RV) 2001 45.

Ši tendencija pastebėta ir nagrinėjamuose Užsienio ministerijos raštuose. Žinoma, tam didelę įtaką turi tikslaus diplomatinio bendravimo ir bendradarbiavimo reikalavimai. Pateiksime keletą pavyzdžių: *Atsižvelgiant į tai, kad NATO ir ES plėtros procesai yra v i e n a s k i t ą p a p i l d a n t y s* (*complementary*), *Estijos narystės perspektyvos yra itin geros rš. Baltijos valstybių batalionas pagal apginklavimą yra l e n g v o j o p ė s t i n i n k ų b a t a l i o n o* (*light infantry battalion*) atitinkmuo rš. Jungtinės Tautos ketina peržiūrėti sumokėjimo už šalių suteiktą *k a r i n ė t e c h n i k ą i r į r a n g ą* (*contingent-owned equipment*) tarifas rš. Nacionalinės UNESCO komisijos generalinė sekretorė plenarinio posėdžio metu pasakė kalbą apie *l y č i ų* (*gender*) problemas rš. Svarbu Nacionalinės pagalbos koordinatoriaus *a b s o l i u t i* (*overall*) atsakomybė už gaunamą pagalbą ir kartu išskirtinė vieta vyriausybėje svarstant klausimus, susijusius su Europos Sąjungos teikiama pagalba rš.

Abiem aptariamais atvejais pirmenybė teikiama lietuviškam variantui. Kita vertus, greta vartojamas (kad ir skliausteliuose) svetimybės žodis gali sėkmingai plisti, ypač jeigu yra morfologiškai adaptuotas ir trumpas.

Gana dažnai tuose pačiuose raštuose, ypač nurodant tarptautines instancijas, organizacijas ir kt., skliausteliuose teikiamas jų pavadinimas ne tik originalo, paprastai anglų, kalba, bet ir to pavadinimo raidinė santrumpa, pvz.: *Lenkijos Užsienio reikalų ministro pavaduotojas specialiai nuvyko į N e p r i s i j u n g u -*

s i ū š a l i ū (*Non-aligned movement – NAM*) savaitės trukmės viršūnių pasitarimą su prašymu palaikyti Lenkijos kandidatūrą rš. Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas 1999 m. gruodžio 9–10 dienomis Helsinkyje dalyvaus *E u r o p o s l i a u d i e s p a r t i j ū* (*European People Party – EPP*) viršūnių suvažiavime rš. *N a c i o n a l i n i o s t a t i s t i k o s b i u r o* (*Office of National Statistics – ONS*) duomenimis, nuo 1980 m. birželio mėnesio nedirbančių ir pašalpos prašančių žmonių padaugėjo nuo 1292 milijono iki 1295 milijono rš. Siekdamas išvengti policininkų repatriacijos atvejų Jungtinės Tautos vykdo jų atranką, siųsdamos *A t r a n k o s i r p a g a l b o s g r u p e* (*Selection and Assisting Team – SAT*) rš.

Ta pati tendencija pastebima ir periodinėje spaudoje, pvz.: *J a u A n t r o j o p a s a u l i n i o k a r o m e t u W. C. L. a m e r i k i e č i ū s l a p t a j a i t a r n y b a i* (*Office of Strategic Service – OSS*) pateiktoje dosjė rašė apie A. Hitlerio silpnbę stipriosios lyties atstovams LR (RV) 2001 257. *N a c i o n a l i n ė s a u g u m o a g e n t ū r a* (*National Security Agency – NSA*) – geriausiai finansuojama Jungtinių Valstijų slaptosios tarnybos organizacija, turinti 37 tūkst. darbuotojų LR (RV) 2001 252. „Kalbėkim atvirai – tikslios statistikos apie vaikus vergus Didžiojoje Britanijoje neturime. [...], – „Lietuvos rytui“ sakė P. F., vadovaujantis Londone veikiančiai *T a r p t a u t i n e i v a i k ū g l o b o s t a r n y b a i* (*International Social Service – ISS*), turinčiai savo atstovybes 22 valstybėse LR (RV) 2001 275.

Pastebimas polinkis įprastus tarptautinius žodžius keisti kitais tos pačios arba artimos reikšmės tarptautiniais žodžiais arba juos vartoti sinonimiškai. Šiam kalbos reiškiniui turi įtakos ir anglų kalba. Pavyzdžiui, seniai prigijęs *genocidas* reikšme „tautos arba jos dalies naikinimas, vykdomas rasiniais, nacionalistiniais, religiniais ir kt. motyvais“ yra keičiamas į per anglų kalbą atėjusį *holokaustą*. Šis tarptautinis terminas, pasak tarptautinės teisės specialistų, pirmą kartą pavartotas 1946 m. Kaip tarptautinės teisės terminas reglamentuotas ir įteisintas 1992 m. balandžio mėnesį. *Holokaustas* (beje, taip pat kilęs iš klasikinių kalbų) vartojamas ta pačia reikšme kaip ir *genocidas*, dažniau turint galvoje žydų, rečiau – kitų tautų ištisinį naikinimą, pvz.: *N a c i ū e t n i n i s f a n a t i z m a s p a s a u l i ū s u k r ė t ė h o l o k a u s t o s i a u b a i s* LA 1997 115. *S o v i e t ū k o m u n i z m a s y r a s u r e n g ė s t a u t o m s t o k i p a t n u s i k a l s t a m a h o l o k a u s t a k a i p i r n a c i z m a s m ū s ū b r o l i a m s ž y d a m s* LA 1998 8.

Pastebima, kad vienodai plečiama abiejų terminų reikšmė ir vartoseną, pvz.: *S e i m o n a r y s t e i g ė, k a d k a i m o ž m o n i ū g e n o c i d a s t r u k s t o l, k o l S e i m e n e b u s ž e m d i r b i ū a t s t o v ū* LŽ 2000 172. *K e m b r i d ž o u n i v e r s i t e t o p r o f e s o r i u s s a k ė, k a d A r m a g e d o n a s g r e s i a n e š a l t o j o k a r o s t i l i a u s b r a n d u o l i n i u h o l o k a u s t u, o j i s g a l i p a s i r e i k š t i k l a s t i n g e s n i u i r n e m a t o m u p a v i d a l u* KD 2001 246.

Kad prigijusio termino *genocidas* nėra reikalo keisti, rodo ir abiejų terminų – *genocido* bei *holokausto* – kaitaliojimas. Dažnai šie abu terminai pagrečiui vartojami tame pačiame straipsnyje, pvz.: *A. K. m i n ė j o, j o g L i e t u v o j e b u v o b e n d r a d a r b i a u j a m a s u n a c i a i s, t a č i a u n e p a s a k ė, k o k i o s t a u t y b ė s a s m e n y s v y k d ė ž y d ū g e n o c i d a . L a t v i j o s p r e z i d e n t ė p a g r i n d i n ė d a l i a t s a k o m y b ė s u ž ž y d ū h o l o k a u s t a p e r k ė l ė a n t n a c i ū p e č i ū* LR 2000 24. *V a k a r p a s i b a i g u s i o j e k o n f e r e n c i j o j e p r i i m t a d e k l a r a c i j a, k u r i o j e a k c e n t u o j a m a v i s u o m e n ė s š v i e t i m a s b e i d e r a m a s*

genocido aukų atminimas. Deklaracija pakvietė pasaulio valstybes pradėti minėti holokausto aukų dieną LR 2000 10.

Abu šie terminai kartais vartojami net tame pačiame sakinyje, pvz.: *Dabartinį kongresmeno T. L. vizitą žiniasklaida sutiko su prastai slepiamu susierzinimu, kuris jau tapo įprastas, kai tik pradedama kalbėti apie žydų holokaustą Lietuvoje ir žydų genocidų kaltinamų lietuvių bylas* LŽ 2000 3.

Lotynų kalbos kilmės žodį *eksperimentinis, -ė* (nereikėtų pamiršti ir lietuviško žodžio *bandomasis, -oji*) linkstama keisti per anglų kalbą atėjusiu prancūzų kalbos kilmės žodžiu *pilotinis, -ė*, pvz.: *Ne tik Briuselis, bet ir Maskva iškelė vadinaimo pilotinio Rusijos regiono, plėtojant santykius su Vakarų valstybėmis, idėją* LR (RV) 2001 181. *Vienintelė pateikta Kaliningrado srities statuso samprata kol kas stėjama su miglota pilotinio regiono idėja* LR (RV) 2000 23.

Pastebėta ir kitų artimos reikšmės tarptautinių žodžių, kurie taip pat pagrečiui vartojami tuose pačiuose straipsniuose, pvz.: *Mūsų šalis yra rankose daugelio grupuočių, kurių žmonės susiję su visų lygių valdininkais, armijos ir milicijos vadovybe bei nusikalstamomis organizacijomis. Kiek pinigų jau pervedė į užsienį šie karteliai?* LR (RV) 2001 16.

Linkstama pagret vartoti svetimų kalbų žodžius ir lietuviškus žodžius bei žodžių junginius tiems patiems dalykams įvardyti, pvz.: *Lietuvos konsulą Dubajuje Gv. K. paskelbė persona non grata. Nepageidaujamu asmeniui paskelbtas diplomatas privalo per nustatytą laiką išvykti iš šalies* LR 2000 95. *Nuo antrosios intifados pradžios 2000-ųjų rugsėjį iki praėjusio penktadienio nuo gyvų bombų jau buvo žuvę daugiau kaip pusšimtis žmonių. Nors atsakomybės už šį teroro aktą neprisiėmė niekas, „ Hamas“ ir kita terorizmu garsėjanti palestiniečių organizacija „ Jihad“ pareiškė, kad šventasis karas prieš Izraelį bus tęsiamas* LR (RV) 2001 23. *Šis jaunuolis, kaip ir daugelis kitų musulmonų visame pasaulyje, atsiliepė į karštingus Afganistano raginimus kilti į šventąją karą su Amerika. Didžiausioje musulmoniškoje šalyje Indonezijoje tūkstančiai jaunų vyrų, smerkiančių Ameriką, jau pasirengę vykti į Afganistaną ir įsitraukti į džihadą, kiti medžioja šalyje viešinius ar gyvenančius amerikiečius* LR (RV) 2001 39.

Suaktyvėjus skolinių vartosenai apskritai bendrinėje lietuvių kalboje, išryškėja tendencija – plėsti šių žodžių reikšmes, suteikti jiems ir perkeltinių reikšmių, t. y. savotiškai metaforizuoti. Tos naujos reikšmės ne vienu atveju remiasi Vakarų kalbų atitinkamų žodžių reikšmėmis. Be to, pasak J. Švambarytės, „keliaudamas po Europą žodis tikrai gali apaugti keliomis reikšmėmis“³. Mat įvairios tautos, perimdamos tuos pačius skolinius, suteikia jiems skirtingų reikšmių, dažnai jais nusakomos net kitos sąvokos. Taigi paimame ir asimiliuojame naujus žodžius iš to paties šaltinio, pavyzdžiui, anglų kalbos, bet juos interpetuojame savaip.

Plečiamos tarptautinių terminų ir šiaip tarptautinių žodžių, vartojamų politiniame diskurse, reikšmės. Pateiksime keletą pavyzdžių. Lotynų kalbos kil-

³ J. Švambarytė, Tarptautinių žodžių reikšmės plėtimasis, Jono Jablonskio konferencija, *Kalbos kultūra: tradicija ir dabartis*, Vilnius, 1997, p. 22.

mės žodis *moderatorius* bendrinėje lietuvių kalboje seniai žinomas kaip fizikos ir muzikos terminas. Dabar, turint galvoje ir anglų kalbos žodžio *moderator* reikšmes, šis žodis politiniame diskurse vartojamas ir kaip „politinės organizacijos ir kt. pirmininkas, vadovas“, pvz.: *Jis kelia šiandienos bendruomenei rūpimus klausimus ir perduoda praeities autorių atsakymus – tai politologo moderatoriaus vaidmuo* LA 1996 58. *Rusijos piliečiai „kovą už spaudą“ supranta kaip ekonomikos oligarchų ir politinių partijų moderatorių kovą* LR (RV) 2000 236.

Atsižvelgiant į anglų kalboje vartojamo žodžio *satellite* reikšmes, plečiama lotynų kalbos kilmės žodžio *satelitas* reikšmė ir vartoseną. Bendrinėje lietuvių kalboje šis žodis seniai žinomas reikšmėmis: 1) istor. ginkluotas samdinys, lydintis šeimininką; 2) astr. dangaus kūnas, skriejantis aplink planetą; vartotina *palydovas*; 3) dirbtinis kūnas, įtaisas, skriejantis aplink planetą; vartotina *palydovas*. Dabar dažnai žodis *satelitas* vartojamas reikšme polit. „valstybė, formaliai nepriklausoma, bet faktiškai pavaldi stipresnei valstybei“, pvz.: *Azijos šalis ginkluotis verčia jau dabar, kai pati situacija tam palanki – ginklų srautas iš buvusios Sovietų Sąjungos ir jos satelitų vis didėja* LA 1993 53. *Šiuo metu Rusija siekia išlaikyti Lietuvą savo ekonominėje ir politinėje orbitoje, kad vėliau paverstų savo paklusniu satelitu* LA 1994 61.

Padažnėjo ir šio žodžio vartojimas perkeltine reikšme „kitų valios vykdytojas; bendrininkas, talkininkas“, pvz.: *Kai nuolat klausausi viso to netaupaus kalbėjimo apie galimus pavojus, nenorom klausyti savęs: ar kartais mes patys nenuleidžiame savęs į elitinių Rusijos satelitų rangą?* LR 2000 14. *Žūt būtina stengiamasi, kad netgi mažumą turintys partijos atstovai ar satelitai užimtų reikšmingus vykdomuosius postus savivaldybėse* LA 1995 70.

Dažnai minėta reikšme lotynizmas *satelitas* vartojamas kalbant apie politines partijas, organizacijas (žinoma, kartais jos vadinamos ir *palydovinėmis, proginėmis*), pvz.: *Jei Valstiečių partija yra LDDP satelitas, tai ir Pramonininkų partija bus tokia pat* LA 1995 61. *Vadinasi, daugiausia laimės tik LDDP ir jos satelitai* LA 1995 229.

Tomis pačiomis reikšmėmis vartojamas ir būdvardis *satelitinis, -ė*, pvz.: *Maskvos vyriausybei iš tikrųjų reikia kitko – reikia satelitinės Lietuvos, o ne vakarietiško, lygiateisio gerbiamo partnerio* LA 1998 82. *Dirbtinai sudarytame tarpvaldyje LDDP ir satelitinių partijų deputatai atsisakinėja mandatų* LA 1997 70. *LDDP socialistas M. S. patikino, kad LDDP nariai nebėgs kaip žiurkės iš skęstančio laivo į satelitines partijas* LA 1996 215.

Dabartinėje lietuvių kalboje ryškus tarptautinių terminų determinizavimo procesas. Daugelis bendrinėje lietuvių kalbos leksikoje vartojamų tarptautinių terminų įgyja ir perkeltinių reikšmių, kartais kiek susiaurėja tiesioginių jų reikšmių sfera. Šiam procesui turi įtakos tai, kad tarptautiniai terminai vartojami ne tik moksliniame, bet ir įvairiuose kituose bendrinės lietuvių kalbos stiliuose. Jie skverbiasi į žiniasklaidą ne tik pavieniui, bet ir ištisomis grupėmis. Plintant įvairiems tarptautiniams terminams, išigali jų vartojimas perkeltinėmis reikšmėmis. Tarptautinių terminų vartojimas perkeltinėmis reikšmėmis nenaujas reiškinys mūsų

kalboje⁴. Specialioji terminija kaip ekspresyvių išraiškos priemonių šaltinis gausiai vartojama ir politiniame diskurse. Pažymėtina, kad įvairiais laikotarpiais perkeltinių reikšmių įgauna skirtingų sričių terminai. Dažnai determinizuojami medicinos, biologijos terminai, pvz.: *Buvo dar kitas variantas, kuriam B. J. pritarė dar iki J. S. atsistatydinimo – reanimuoti „Gubernatorių sąjungą“* LR (RV) 1999 194. *Derybos reanimuotos* LŽ 2000 170. *Sunkiai išgyvenantis pralaimėjimą A. P. supranta, kad žvelgdamas į ateitį vis tiek privalės rinktis: ar reanimuoti sužlugusius liberalus, ar susieti su LDDP raudonuju elektoratu* LA 1998 3; *Lietuvos genų politologijos patriarchas apie politinius mutantus: įdomiausias politinis mutantas – neseniai gimę P. socialliberalai* LŽ 1999 281. *Pradėtos įgyvendinti lietuviškos reformos turi keistą savybę neatpažįstamai mutantuoti* R 1999 203. *Tų pačių Briuselio biurokratų ir jiems neapykantą jaučiančios nepriklausomos žiniasklaidos pastangomis Ignalinos problema tapo loginiu mutantu* LA 1999 237. *Politikus paralyžiuoja spauda* LŽ 1999 275. *Vyriausybės veikla buvo paralyžiuota, premjeras turi pasitraukti* LA 1999 213. *Nuo politinės depresijos gydė surinkę į studiją „opoziciją“ – herojus iš visos Lietuvos* LR (TVA) 2002 3 4. *Pasak ekspremjerės, tai [dabartiniai išpuoliai] „veda į politinę depresiją, valdžios diskreditavimą ir nepasitikėjimą ja“* LŽ 1999 240. *Madingos įvairios politinės injekcijos į masių sąmonę* LA 1999 246. *Žemės reforma Lietuvoje patyrė infarktą* R 1998 14.

Medicinos ir astronomijos terminas *kolapsas* vartojamas platesne reikšme „žūti, žuvinimas, pražūti, žlugimas“, pvz.: *Kai kurios partijos Rytų šalyse patyrė politinį kolapsą* LR (RV) 1999 12. *Vakarų politikų pasaulis neina į aklavietę, jei jų projektai ir patyrė kolapsą* Rytuose LA 1999 110.

Determinizuojami ir suaktyvėję ekonomikos terminai, pvz.: *Deja, šiandienos politikoje divedendai lengviausi pasiekiami būtent nešvariais metodais* LA 1999 251. *J. B., prisidengdamas garsaus žmogaus vardu, nori užsidirbti politinių divedendų* LŽ 2001 304. *Nedaugelis žino, jog šalia finansinių injekcijų Maskvai buvo suteikti ir politiniai divedendai* LR (RV) 2000 22. *Siekiant trumpalaikių politinių divedendų, rizikuojama politinė ateitimi* LA 1999 231. *Blogiausias socialinio dempingo pavyzdys, kai tarptautinės darbo jėgos paieškos pasistumia ten, kur juodojoje rinkoje samdomi vaikai, nesuteikiant jiems beveik arba visiškai jokių teisių* LA 1998 222. *Politinės investicijos į ateitį yra svarbiausia kiekvienam politikui* LR (RV) 2000 14.

Dažnai determinizuojami sporto terminai, pvz.: *Derybų Vokietijoje maratona diplomatas pavadino fiziškai alinančiu, bet morališkai labai vaisingu procesu* LR (RV) 2001 50. *Europos Sąjungos derybų maratonas, kurio tarpinis finišas baigėsi kartu su Kosovo operacijų pradžia* rš. *Manau, kad neteisinga juos [žmoną ir vaikus] tempti į rinkimų maratoną, jeigu jie to nenori* LŽ 2000 205. *Naujosios Sąjungos Panevėžio skyrius rinkimų maratone mieste pradėjo labai aktyviai ir netradiciškai* LŽ 1999 264. *O kol kas apašta-*

⁴ žr. K. Gaivenis, Keletas pastabų dėl techninių terminų ir profesionalizmų vartojimo perkeltine reikšme, *Kalbos kultūra*, Vilnius, 1966, sąs. 11, p. 55–56; V. Simonaitytė, Terminų vartojimas perkeltinėmis reikšmėmis, *Kalbos kultūra*, 1980, sąs. 39, p. 20–24 ir kt.

liškasis K. W. *m a r a t o n a s* tęsiasi LR (RV) 2000 118. *Pirmiausia kreipiamas dėmesys į dabar vykstantį regioninių rinkimų Rusijoje m a r a t o n a* ir *Kremliaus vietą jame* LR (RV) 2000 277. *Taikos derybų m a r a t o n a s* tęsiasi LŽ 2000 3. *LDDP valdžia parengė Tėvynės sąjungos kregždutėms gerą s t a r t a*, *ant sidabrinio padėkliuko pateikė dovanėlę, kuri ir atspindi nacionalinio biudžeto rodikliuose* LŽ 1999 219. *„Piterio liberalai“ užsitikrino bent jau neblogas s t a r t o* pozicijas kovoje su nuo B. J. laikų įsitvirtinusia „šeima“ – oligarchais LR (RV) 2000 100. *Seimo narė R. M. rengiasi s t a r t u o t i* Alytuje LŽ 2000 155. *Neoficialiomis žiniomis, politikos a u t s a i d e r i a i s* tapę centristai pareiškė pretenzijas, jog LLS ir NS parengtas koalicijos sutarties projektas yra nekonkretus VŽ 2000 110. *Po pirmojo šių metų ketvirčio s p u r t o* Lietuvos ūkio mechanizmas ėmė strigti, rinkos dalyvių lūkesčiai toliau prastėjo, o nauja valdžia pasirodė nepasirengusi racionaliems žingsniams LR 2000 305.

Determinizuojami ir kitų sričių tarptautiniai terminai, pvz.: *Socialdemokratų iššūkį gerokai a m o r t i z a v o* „Lietuvos ryte“ paskelbti visuomenės apklausos rezultatai LR 2001 69. *Ir vadinamuoju perėjimo laikotarpiu tarptautinėje politikoje išliko požiūris į Rusiją kaip į svarbų veiksnį Europos saugumo a r c h i t e k t ū - r o j e* LR (RV) 2001 92. *Rusijos prezidentas pasakė, kad nekeis savo požiūrio dėl NATO plėtros į Rytus, nes jam apskritai nepatinka NATO a r c h i t e k t ū - r a* LR (RV) 2002 4. *Neeilinių diplomato gabumų popiežius pasirinko savotišką ideologinį b i n o m a*: be gailesčio sunaikinęs komunizmą, jis nesitaiksto ir su kapitalizmu LR (RV) 2000 118.

IŠVADOS

Skolinių duomenų analizė rodo šias ryškesnes jų vartojimo tendencijas politiniame diskurse:

- 1) iš pasyviosios į aktyviają kalbos vartoseną grįžta daugelis politikos, diplomatijos, paprastai tarptautinių terminų, kurie buvo vartojami prieškarinio Lietuvoje;
- 2) atsiranda daug naujų skolinių, kurių dalis yra tarptautiniai politikos, diplomatijos terminai; plinta ir tokių, kurie turi tikslus lietuviškus atitikmenis;
- 3) gausėja ir neadaptuotų, t. y. morfologiškai neįformintų, svetimų kalbų žodžių ir žodžių junginių; vieni originalo kalba vartojami svetimi žodžiai ir žodžių junginiai yra paimti iš klasikinių kalbų (paprastai iš senosios lotynų kalbos), kiti – dažniausiai iš anglų kalbos; daugiausia jų pastebėta Užsienio reikalų ministerijos raštuose;
- 4) originalo kalba rašomus svetimų kalbų žodžius ir žodžių junginius linkstama išskirti grafiškai; paprastai jie rašomi kabutėse arba kitu šriftu;
- 5) kai kuriems svetimų kalbų žodžiams ir žodžių junginiams (dažniau tiems, kurie rašomi originalo kalba ir paprastai grafiškai išskirti) skliausteliuose nurodomi lietuviški ar įprastesni tarptautiniai atitikmenys arba paprasčiausiai paaiškinama jų reikšmė;
- 6) kartais po lietuviško atitikmens ar pakaito skliausteliuose (retkarčiais su kabutėmis) adaptuota forma arba originalo kalba rašomas svetimų kalbų žodis ar žodžių junginys;

7) skolinių, dažniausiai įprastų, tarptautinių žodžių keitimas tos pačios arba artimos reikšmės tarptautiniais žodžiais, jų sinoniminis varijavimas; skolinių kaitaliojimas su lietuviškais žodžiais;

8) tarptautinių terminų ir šiaip tarptautinių žodžių reikšmių arba vartosenos plėtimas; kai kurių tarptautinių terminų determinizavimas.

Gauta 2002 10 20

Santrumpos

KD – „Kauno diena“ (dienraštis).

LA – „Lietuvos aidas“ (dienraštis).

LR – „Lietuvos rytas“ (dienraštis).

LR (RV) – „Lietuvos ryto“ priedas „Rytai–Vakarai“.

LR (TVA) – „Lietuvos ryto“ priedas „TV antena“ (žurnalas).

LŽ – „Lietuvos žinios“ (dienraštis).

R – „Respublika“ (dienraštis).

R (Br) – „Respublikos“ priedas „Brigita“.

rš. – raštai.

VL – „Valstiečių laikraštis“.

VŽ – „Vakaro žinios“ (dienraštis).

Skaitmenys žymi metus, numerius, puslapius.

Vida Rudaitienė

TRENDS OF LOAN WORD USAGE IN POLITICAL DISCOURSE

S u m m a r y

The objective of the work was to analyse more prominent trends of using loan words in political discourse. The analysis is based on materials drawn from political periodicals. Other sources were publications issued by the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania, most of them by the Political Department, in 1995–2000.

The following prominent tendencies of using loan words in political discourse have been noted: most of the political and diplomatic (usually international) terms that were used in Lithuania during the inter-war period tend to return from passive usage to the active vocabulary. Modern political discourse has also acquired numerous new loan words, some of them political terms. There is also a tendency to borrow the new words that have exact Lithuanian equivalents. The number of non-adapted new words has increased. Political discourse also has a tendency of substituting loan words (mostly common international terms) with international terms having the same or close meanings and their synonymic variation. The other tendencies noted are variation between loan words and native Lithuanian words, expanding of the meaning or usage of specific and common international terms, transition of specific international terms into the general vocabulary.